

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

HISTORIAE EC||CLESIASTICAE PARS || PRIMA, QVA CONTI-||NENTVR ||
Eusebij cognomento Pamphili Cæsareæ Palæ-||stinæ Episcopi lib. 10.||
Eiusdem de vita Constantini magni lib. 4.|| Oratio Constantini magni ad
sanctoru[m] cœtu[m].|| Oratio eiusdem Eusebij in laudem Constanti-||ni
magni ad trigesimum ...

Christopherson, John

[Köln], 1569

Virgilii Maronis alia de Christo carmina, in quibus ostenditur per inuolucra
quaedam ac integumenta (vt poetis mos est) mysteriu[m] enodatum. Cap.
XX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29861

istud poema cum forte perlegisset in latinū conuertisse sermonem, suisq; scriptis attexuisse, quem ab Antonio rerum summa potito interfectum constat: Antonium autem ab Augusto, qui quinquaginta sex annos regnavit, superatum, Augusto item successisse Tyberium, cuius temporibus feruatoris aduentus mundo illuxit, & sanctissimæ religionis mysterium vigere cœpit, & noua secuta est populi propagatio. De qua arbitror eum, qui ex poetis Itolorum est facile præstantissimus, ita cecinisse.

Virgilii Maronis alia de Christo carmina, in quibus ostenditur per inuolucra quædam ac integumenta (vs poetis mos est) mysteriū enodatum. CAP. XX.

IAM noua progenies cælo demittitur alto.

Et iterum in alio Bucolicorum libro,
Sicelides musæ paulo maiora canamus.

Quid isto apertius? Addit enim. *Vltima Cumæi venit iam carminis ætas.* Cumæã vult plane Sybillam esse. Neque his contentus erat ille quidem, sed progressus est longius, adeo vt eius vti testimonio necessitas postulare videatur. Quid igitur dicit?

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.

Quid ergo? Quæ est illa virgo quæ rediit? An nõ quæ plena & grauida facta est è spiritu sancto? Et quid obstat? quo minus puella hæc grauida è spiritu Dei, virgo maneat perpetuò? Reuertetur etiam Dominus ipse, qui virgo est, Secūdo, & orbem afflictum aduentu suo leuabit. Adiungit item poeta.

Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum

Desinet, ac toto surget gens aurea mundo

Castâ lucina faue.

Hoc duce, si quæ manent sceleris vestigia nostri,

Irrita perpetua soluent formidine terras.

Perspicuè igitur possumus intelligere etiam hæc, quæ dicta sunt, per allegoriam occultè his, qui vim verborum altius perquirunt, Christi diuinitatem sub aspectu subijcere:

CONSTANTINI ORATIO

Ac poetam ne quis princeps in ciuitate, quæ caput imperij est, ipsi quod contra patrias leges scripsisset, quodq; maiorum instituta olim de diis sancita reiecisset, crimini dare posset, veritatem tanquam inuolucris quibusdam texisse. Vidit enim credo, beatum & eximium aduentus seruatoris mysterium. Verum vt immanem euitaret crudelitatem mentes audientium ad suam ipsorum consuetudinem traduxit: Aitq; nouæ proli aras extruendas esse, templa apparanda, sacrificia obeunda. Ea igitur, quæ sequuntur apte ad prudentium intelligentiam inducit. Ait enim:

Ille deum vitam accipiet, diuisq; videbit

Permistos heroas, & ipse videbitur illis: vix iustis

Pacatumq; reget patrius virtutibus orbem.

At tibi prima puer nullo munuscula cultu

Errantes hederas passim cum baccare tellus,

Mistaq; ridenti collocasia fundet achantho.

Vir admirabilis & omni doctrina eximie ornatus, accurate illorum temporum perspiciens crudelitatem.

Ipsa lacte domum (inquit) referent distenta capellæ

Vbera, nec magnos metuent armenta leones.

Vera plane sunt quæ dicit. Nam regiæ aulæ principes fides non extimescet.

Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.

Occidet & serpens, & fallax herba veneni

Occidet: Assyrium vulgo nascetur amomum.

His certe nec verius quicquam, nec ad seruatoris virtutem aptius dici poterit. Ipsa enim Dei cunabula spiritus sancti virtute fragrantem flores nouæ soboli extulerunt. Serpens verò, à quo primi nostri parentes primum in fraudem impulsus, & mentes eorum à temperantia naturaliter ipsis insita ad voluptatum blanditias tractæ erant, vt interitum ipsorum ceruicibus impendentem plane perspicerent, omnino periit, & venenum eius pariter sublatum est. Quippe vt ante seruatoris descensum, ignoratio immortalitatis, quæ iustis tribuitur, animos hominum nulla spe bona adhuc confirmatos penitus fregit: Sic cum ille passus fuisset, & corpus quo

quo circūdabatur, esset à spiritus sancti communione ad tē-
pus separatum, resurrectionis vis hominibus patefacta fuit:
& si quæ labes humanorum scelerum residebat, illa vniuer-
sa sacro baptismatis lauacro absterfa. Tunc igitur illos, qui
ipsi parebant, bono animo esse iussit, & veneranda sua, exi-
miaq; resurrectione admonitos, similia sperare mandauit.
Itaque non sine causa fallax herba veneni occidit: occidit
etiam & mors: resurrectio autem tanquam sigillo confirma-
ta est. Cum autem dicit Assyrium amomum, vbique nasci
Assyriorum genus, quòd fidei diuinę causa fuit, multitudi-
nemq; hominum Deum religiose colentium innuit. Quæ
plane non aliter, quàm densa ramorum velut multitudo ex
vna radice odoriferis floribus pullulat, ex æquabili roris té-
peratione rigata efflorescit. Eruditè igitur ô sapientissime
poeta Maro dixisti, & quæ sequuntur omnia his apte re-
spondent.

At simul Heroum laudes & facta parentis

Iam legere, & quæ sit poterit cognoscere virtus.

Per Heroum laudes, iustorum hominum rectè facta signi-
ficat: per virtutem patris, mundi fabricam, & molitionē Dei
ad æternum tempus duraturam intelligit. Fortasse etiam le-
ges, quibus sacrosancta ecclesia vtitur, dum vitam humanā
ex iustitiæ & temperantię regula instruit. Est præterea illud
summe mirandum, quo pacto homines, quorum vita quasi
media inter bonorū malorumq; vitam interiecta est, quæq;
subitam repentinamq; mutationem nequitiam admittit, ab
eo rudi mediocriq; vitæ genere ad cæleste ac diuinū, quod
in rebus mente sola comprehensibile positum est, ascenderint.

Molli paulatim flavescet campus arista.

Hoc est, fructus diuinæ legis ad hominū vsum producet.

Incultisq; rubens pendebit sentibus vna.

Id est, mores qui non erant impia viuēdi ratione deprauati.

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Inscitiam hominum illius temporis, & rudes impolito-
que mores describit. Ac fortasse etiam eos, qui labores à
Deo exantlatos audiant, suauem quendam fructum ex sua
ipforum in arduis rebus tolerantia percepturos demon-
strat.

CONSTANTINI ORATIO

*Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis,
Quæ tentare thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ iubeant telluri insindere sulcos
Alter erit Typhis, & altera quæ vehat argo.
Delectos Heroas, erunt etiam altera bella.*

Atq; iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.

Scite quidem ô poeta sapientissime, poeticam enim facultatem, non extra decori fines prouexisti. Nam tibi cum non esses propheta, vaticinari non erat propositum. Obstabat etiam credo, periculum quoddam quod ipsorum capitibus imminet, qui patria insituta coarguunt. Proinde igitur & absque periculo, quoad eius fieri poterat, his qui intelligentiæ acumine valent, veritatem aperuit, ac turres & bella criminatus (quæ certe iam in hominum vita cernuntur) Seruatorem ad bellum Troianum proficiscentem depingit; per Troiam, mundum vniuersum intelligit. Nam & prouidentia propria, & patris iussu in terram demissus, ex aduerso cum improba hostium manu dimicauit. Sed quid postea dicit Poeta?

Hinc vbi iam firmata virum te fecerit ætas.

Hoc est vbi adoleuerit, malis quæ vitam humanam occupant, radicitus extirpatis, totam terram pacis ornamentis decorabit.

*Cedet & ipse mari victor, nec nautica pinus
Mutabit merces, omnis fert omnia tellus,
Non rastros patietur humus, non vinea falcem,
Nec varios discet mentiri lana colores.*

Sponte sua Sandyx pascentes vestiet agnos.

*Aggredere ô magnos aderit iam tempus honores,
Chara Deum soboles magnum Iouis incrementum,
Aspice conuexo nutantem pondere mundum.*

*Terrasq; tractusq; maris, cælumq; profundum,
Aspice, venturo latentur vt omnia seculo.*

*Ô mihi tam longe maneat pars vltima vite,
Spiritus & quantum sat erit, tua dicere facta.*

Non

*Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus,
Nec Linus, huic mater quāuis, atque huic pater adsit.
Pan etiam arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam arcadia dicat se iudice victum.*

Aspice, inquit, immensi orbis, & omnium elementorum hilaritatem. Ista aliquis forte parum prudens, de hominum ortu ac stirpe dici existimauerit. Verum quam rationem habere potuerit, vt prole hominis fatu edita, terra non rastros, non aratra passura esset, nec vitem falcis aciem, nec alium cultum desideratura? Aut quo pacto hoc, quod dicitur, in humana sobole ac stirpe intelligitur? Est enim natura diuini scilicet mandati quasi famula, non humani præcepti ministra. Quinetiam hilaris elementorum aspectus, Dei descensum, non hominis alicuius conceptionē indicat: Quod autem poeta vitæ exitum sibi longius propagari optet, est diuini plane aduentus inuocatio: A Deo enim non ab homine vitam, conseruationemque petere consueuimus. Erythræa etiam cum Deo sic loquitur: quod mihi, domine diuinandi necessitatem imponis, ac non potius è terra in sublime sublatam, ad diem vsque sanctissimi aduentus tui referuas? Maro item præter illa, quæ sunt iam citata, hæc affert.

*Incipe parue puer risu cognoscere matrem,
Matri longa decem tulerint fastidia menses.
Incipe parue puer: cui non risere parentes,
Nec Deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.*

Quòd ista dici nequaquam poterant ab eo qui tantummodo homo esset, & quòd infideles ob diuini cultus ignorantiam, ne suum ipsorum quidem ortum intelligunt.

CAP. XXI.

Quomodo enim huic non risere parentes? Quia ille qui est eius parens, est vis quædam expers qualitatis: & licet figuræ sit expers, in aliarum tamen rerum descriptione cernitur, idque humano corpore vacans. Vacare etiam cubili spiritum sanctum quis ignorat? Quæ tandem cupiditas, quod desiderium ei in bono expetendo adest,

S s 5 cuius